

Ime Andides

Ellujääjad. Esiplaanil Nando Parrado, tema selja taga Antonio Vizintín.

NANDO PARRADO
ja Vince Rause

Ime Andides

72 PÄEVA MÄGEDES JA
MINU PIKK TEEKOND KOJU

Inglise keelest tõlkinud Marianne Ots

Originaali tiitel:

Nando Parrado with Vince Rause

Miracle in the Andes: 72 Days on the Mountain and My Long Trek Home

Crown Publishing Group, a division of Random House, Inc., New York

Copyright © 2006 by Nando Parrado

Eestikeelne tõlge ilmub vastavalt lepingule agentuuridega

Levine Greenberg Rostan Literary Agency ja Synopsis Literary Agency.

Fotod Nando Parrado erakogust

Toimetanud Lea Arme

Kujundanud Villu Koskaru

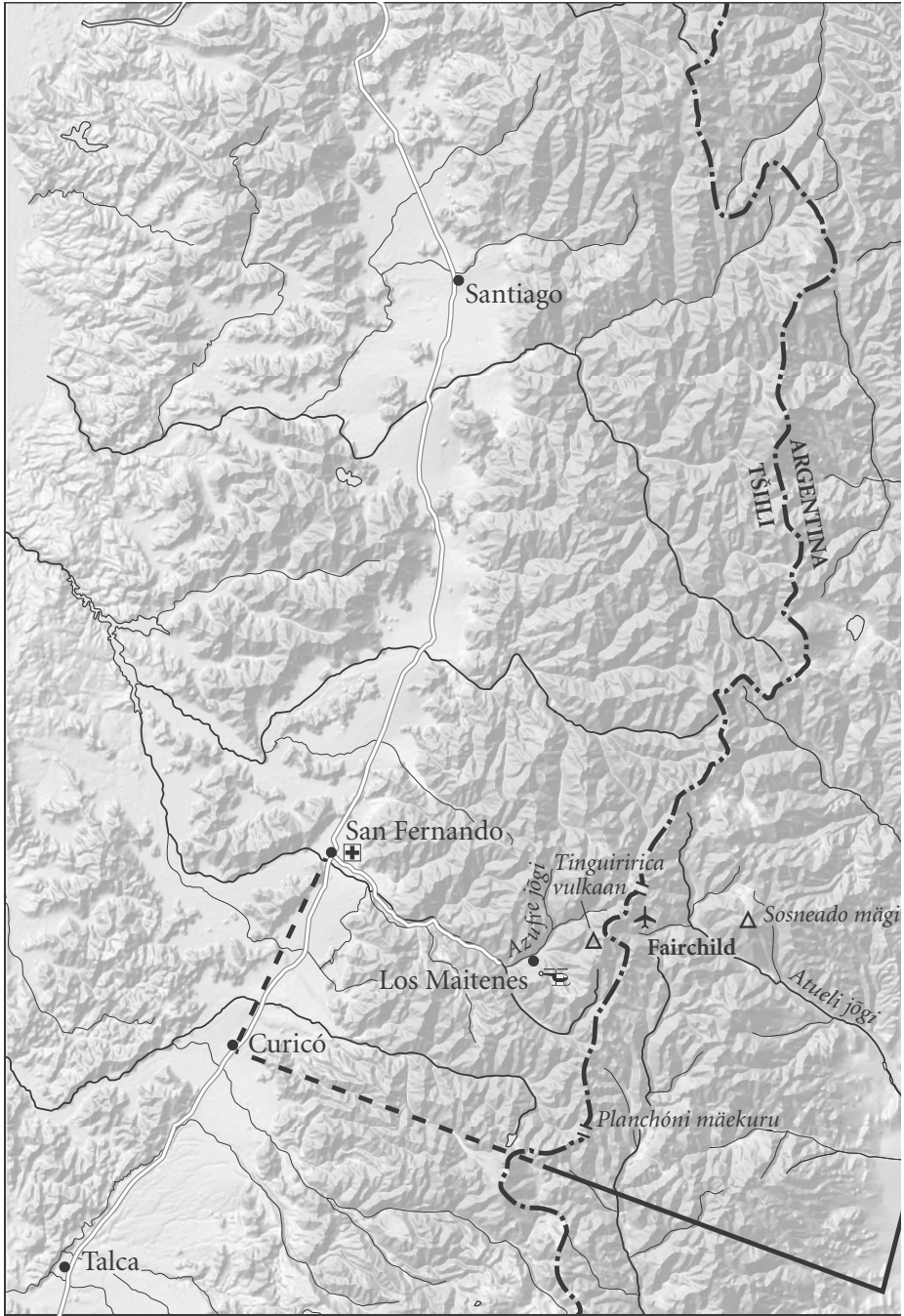
Tõlge eesti keelde © Marianne Ots ja Tänapäev, 2020

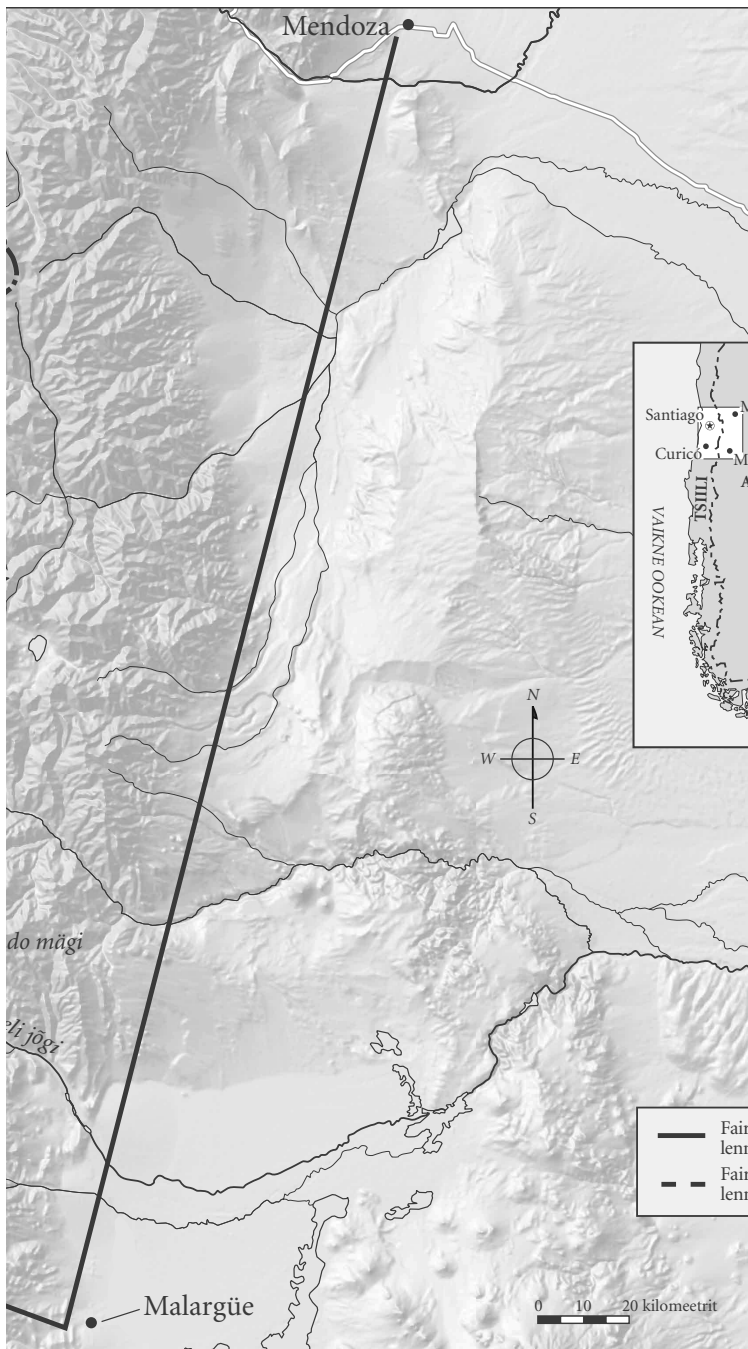
ISBN 978-9949-85-694-7

www.tnp.ee

Trükitud AS Printon trükikojas

Veronique'ile, Verónicaale ja Ceciliaale.
See kõik oli seda väärt. Teie nimel teeksin ma seda uuesti.

- Fairchildi teadaolev lennuteekond
- - - Fairchildi planeeritud lennuteekond

Sisukord

Proloog		9
Esimene peatükk	Enne	13
Teine peatükk	Kõik, mis mulle kallis	41
Kolmas peatükk	Lubadus	53
Neljas peatükk	Üks hingetõmme veel	81
Viies peatükk	Hüljatud	109
Kuues peatükk	Haud	135
Seitsmes peatükk	Ida	151
Kaheksas peatükk	Surma vastand	187
Üheksas peatükk	„Ma näen inimest ...”	213
Kümnes peatükk	Pärast	243
Märkus fotode kohta		275
Epiloog		276
Tänu sõnad		295
Autoritest		303

Proloog

Esimestel tundidel polnud mitte midagi, ei hirmu ega kurbust, ei aja kulgemist, isegi mitte ühegi mõtte ega mälestuse vinet, vaid must ja täielik vaikus. Seejärel ilmus valgus, õhuke hall päevavalguse riba, ning ma kerkisin pimedusest selle poole nagu sukelduja, kes aeglaselt pinnale ujub. Teadvus immit-ses mu ajju nagu aeglane verejooks ning ma ärkasin äärmiselt vaevarikalt unenägude ja teadveloleku vahepealsesse videvi-kumaaailma. Ma kuulsin hääli ja tajusin liikumist kõikjal enda ümber, kuid mu mõtted olid pilvised ja silmad ähmased. Nägin vaid tumedaid siluette ning valguse ja varju laiike. Kui ma sega-duses neid ähmaseid kujusid jälgisin, märkasin, et mõned var-judest liikusid, ja viimaks taipasin ma, et üks neist kummardus mu kohale.

„*Nando, podés oírme? Kas sa kuuled mind? On sinuga kõik korras?*”

Vari tuli lähemale ja kui ma seda sõnatult jõllitasin, tekkis sellele inimese nägu. Ma nägin tumedaid sassis juukseid ja sügavaid pruune silmi. Need silmad olid lahked – see oli keegi, kes mind tunneb –, kuid lahkuse taga oli ka midagi muud, mingi metsikus, rangus, vaoshoitud meeleheide.

„*Noh, Nando, ärka üles!*”

Miks mul nii külm on? Miks mu pea nii hirmsasti valutab? Üritasin kõigest väest neid mõtteid kõva häälega välja öelda, kuid mu huuled ei suutnud sõnu moodustada ja pingutus kurnas mind kiirelt. Ma sulgesin silmad ja lasin endal tagasi

varjudesse vajuda. Ent peagi kuulsin ka teisi hääli ja kui ma silmad avasin, hõljus mu kohal veel nägusid.

„Kas ta on ärkvel? Kas ta kuuleb sind?”

„Ütle midagi, Nando!”

„Pea vastu, Nando. Me oleme siin sinu juures. Ärka üles!”

Ma püüdsin veel kord rääkida, kuid suutsin kuuldavale tuua vaid käheda sosina. Seejärel kummardus keegi mulle lähemale ja kõneles väga aeglaselt mulle kõrva.

„*Nando, el avión se estrelló! Caímos en las montañas.*”

Me kukkusime alla, ütles ta. Lennuk kukkus alla. Me kukkusime mägedesse.

„Kas sa saad aru, Nando?”

Ma ei saanud. Ma mõistsin sellest vaiksest pakilisusest, millega neid sõnu lausuti, et see oli väga oluline uudis. Kuid ma ei suutnud hoomata selle tähendust ega tajuda asjaolu, et neil sõnadel oli midagi pistmist minuga. Tegelikkus tundus kauge ja summutatud, nagu oleksin ma unenäos löksus ega suuda sundida end ärkama. Hõljusin tunde selles vines, kuid viimaks hakkasid mu meeled selginema ja ma olin suuteline ümbrust vaatlama. Alates esimestest ähmastest teadveloleku hetkedest oli mind segadusse ajanud mu kohal asetsev ümmarguste õrnade valgusallikate rivi. Nüüd tundsin ma neis ära lennuki pisikesed ümmargused aknad. Ma taipasin, et lamasin reisi-lennuki salongi põrandal, aga kui ma kokpiti poole vaatasin, sain aru, et miski selle lennuki juures ei ole õige. Lennuki kere oli vajunud külili, nii et mu selg ja pea lebasid lennuki parema seina alumisel poolel, samas kui mu jalad sirutusid ülespoole kalduva vahekäigu suunas. Suurem osa lennuki istmetest oli puudu. Juhtmed ja torud tilpnesid lõhutud lae küljes ning lõhkirebitud isolatsioonilaptsid rippusid purukspektud seinte aukudest välja nagu räpased kaltsud. Põrand mu ümber oli täis purunenud plastmasskamakaid, väändunud metallitükke ja muid lahtiseid rususid. Oli päevane aeg. Õhk oli väga külm, isegi selles uimases olekus hämmastas mind külma ägedus. Ma olin terve elu elanud Uruguays, soojas riigis, kus isegi talved on

pehmed. Mu ainus kokkupuude tõelise talvega oli siis, kui olin kuueteistkümneaastane ja elasin vahetusõpilasena Saginaw's, Michiganis. Ma ei olnud Saginaw'sse kaasa võtnud ühtegi sooja riituseset ja mäletan oma esimest tõelise Kesk-Lääne talvepuhangu maiku – kuidas tuul õhukesest kevadjakist läbi löikas ja mu jalad õhkkergetes mokassiinides jäätusid. Kuid iial polnud ma suutnud ette kujutada midagi sellist nagu need üdini tungivate miinuskraadidega tuuleiilid, mis läbi lennuki kere puhusid. See oli metsik, lihast ja luust läbilõikav külm, mis kõrvetas mu nahka nagu hape. Ma tundsin valu iga oma keharakuga ja kui ma selle haardes vappusin, tundus, nagu kestaks iga hetk terve igaviku.

Lennuki põrandal tõmbetuule käes lamades ei olnud võimalik end soojendada. Kuid külm polnud ainus, mis mulle muret tegi. Oli ka tukslev valu mu peas, nii toores ja raevukas, et mulle tundus, nagu oleks mu pealuus lõksus metsloom, kes üritab end sealt meeleheitlikult välja kraapida. Tõstsin ettevaatlikult käe, et pealage puudutada. Mu juustes olid kuivanud vere klombid, kolm verist haava moodustasid sakilise kolmnurga mu paremast kõrvast umbes kümne sentimeetri kõrgusel. Hangunud vere all tundsin murdunud luu teravaid ääri ja kui ma sellele õrnalt peale vajutasin, tundsin, kuidas miski käsnyas järele andis. Kui taipasin, mida see tähendab, hakkas mul sees keerama – ma vajutasin pealuu purunenud tükke vastu oma aju. Mu süda peksles vastu rinnakorvi. Hingasin pinnapealselt. Just siis, kui hakkasin paanikasse sattuma, nägin enda kohal neid pruune silmi ja tundsin viimaks ära oma sõbra Roberto Canessa näo.

„Mis juhtus?“ küsisin ma temalt. „Kus me oleme?“

Roberto kortsutas kulmu, kui ta kummardus, et mu peahaavu uurida. Ta oli alati olnud tõsise iseloomuga, tahtejõuline ja intensiivne, ning kui vaatasin tema silmadesse, nägin kogu seda tugevust ja enesekindlust, mille järgi teda tunti. Aga ta näoilmes oli ka midagi uut, midagi hämarat ja murettekitavat, mida ma ei olnud seal kunagi varem näinud. Ta ilme näis

kuuluvat vaevatud mehele, kes ei suuda uskuda uskumatut, kes on mingist vapustusest šokeeritud.

„Sa olid kolm päeva teadvuseta,” ütles ta ilma igasuguse emotsioonita hääles. „Me olime sinu suhtes juba alla andnud.”

Ta sõnad ei tundunud üldse loogilised. „Mis minuga juhtus?” küsisin. „Miks siin nii külm on?”

„Kas sa saad aru, Nando?” küsis Roberto. „Me kukkusime mägedesse. Lennuk kukkus alla. Me oleme siin lõksus.”

Raputasin vaevumärgatavalt pead, segaduses või eituses, kuid ma ei suutnud kaua eitada seda, mis mu ümber toimus. Ma kuulsin vaikselt oigeid ja äkilisi valuhüüatusi ning hakkasin taipama, et need olid teiste kannatavate inimeste hääled. Ma nägin kogu lennuki kere ulatuses isetehtud voodites ja võrkkiikedes lamavaid vigastatuid ning teisi figuure, kes kummardusid nende kohale, et neid aidata, ja rääkisid vaikselt üksteisega, kui nad mööda reisijate salongi eesmärgipäraselt edasi ja tagasi liikusid. Märkasin esimest korda, et mu särgiesine oli kaetud niiske pruuni kihiga. Kiht oli kleepuv ja hangunud, kui ma seda sõrmeotsaga puudutasin, ja ma taipasin, et see lõga oli mu enda kuivav veri.

„Kas sa saad aru, Nando?” küsis Roberto uuesti. „Kas sa mäletad, me olime lennukis ... sõitsime Tšiilisse ...” Ma sulgesin silmad ja noogutasin. Ma olin nüüd varjudest välja astunud, segadus ei suutnud mind enam kauem tõe eest kaitsta. Ma sain aru ja kui Roberto õrnalt mu näolt verekoorikut maha pesi, hakkas mulle meenuma.

ESIMENE PEATÜKK

Enne

Oli reede, kolmeteistkümnes oktoober. Me viskasime selle üle nalja – lennata üle Andide säärasel õnnetusttooval päeval –, kuid noored mehed naljatavadki neil teemadel nii vabalt. Meie lend oli alguse saanud eelmisel päeval Montevideost, minu kodulinnast, sihtpunktiks Tšiili linn Santiago. See oli tšarterlend Fairchildi kahemootorilises turbopropelleritega lennukis, mis vedas minu ragbimeeskonda – Old Christiansi ragbiklubi – sõprusmängule ühe Tšiili parima meeskonna vastu. Pardal oli nelikümmend viis inimest, kaasa arvatud neli lennumeeskonna liiget – piloot, kaaspiloot, mehaanik ja stjuuard. Suurem osa reisijatest oli mu meeskonnakaaslased, kuid samuti olid meiega kaasas sõbrad, perekonnaliikmed ja teised meeskonna toetajad, kaasa arvatud mu ema Eugenia ja mu noorem õde Susy, kes istusid minust üle vahekäigu üks rida eespool. Esialgne teekond, mis oleks võtnud umbes kolm ja pool tundi, pidi kulgema otse Santiagosse. Ent kui olime juba paar tundi lennanud, sundisid teadaanded halbadest ilmaoludest mägedes Fairchildi pilooti Julio Ferradast maanduma vanas Hispaania koloniaalajastu linnas Mendozas, mis asub Andide jalamist ida pool.

Maandusime Mendozas lõuna paiku, lootes, et saame paari tunni pärast taas õhku tõusta. Kuid ilmateade polnud eriti julgustav ja peagi sai selgeks, et peame ööseks sinna jääma. Kellelegi ei meeldinud, et peame ühe päeva oma reisist ära raiskama, kuid Mendoza oli võluv paik, seega otsustasime seal viibitud ajast viimast võtta. Mõned poisid löid aega surnuks Mendoza laiade puisteede kohvikutes või tutvusid linna ajaloolistes piirkondades vaatamisväärsustega. Mina veetsin pärastlõuna koos sõpradega linnast väljas autode võidusõitu vaadates. Õhtul läksime kinno, samal ajal kui mõned teised läksid tantsima Argentina tüdrukutega, kellega olid varem

kohtunud. Ema ja Susy veetsid aega Mendoza omapärastes suveniiripoodides, ostes kingitusi Tšiili sõpradele ja suveniire kodustele. Ema oli eriti rahul, et leidis ühest väikesest butiigist paari pisikesi punaseid lapsekingi, mis tema arvates oli suurepärane kingitus mu õe Graciela väikesele pojale.

Enamik meist magas järgmisel hommikul kaua ja kui me ärkasime, kibelesime juba lahkuma, kuid lennuki väljumise kohta ei olnud endiselt mitte mingisugust infot, seega läksime laiali, et veel pisut Mendozat kogeda. Viimaks saime sõna, et peame täpselt kella üheks lennujaama kogunema, kuid kohale jõudes avastasime, et Ferradas ja tema kaaspiloot Dante Lagurara ei olnud veel otsustanud, kas me saame õhku tõusta või mitte. Me reageerisime sellisele uudisele pettumuse ja vihaga, kuid keegi meist ei mõistnud, kui raske otsuse ees piloodid seisid. Hommikune ilmateade oli hoiatanud meie lennuteele jääva turbulentsi eest, kuid pärast seda, kui Ferradas oli vestelnud ühe äsja Santiagost kohale jõudnud kaubalennuki piloodiga, oli ta kindel, et Fairchild suudab ilmale vaatamata turvaliselt lennata. Suurem mure oli kellaäeg. Juba oli käes varajane pärastlõuna. Ajaks, kui kõik reisijad pardale jõuavad ja lennujaama ametnikega kõik vajalikud asjad aetud saavad, oleks kell juba kõvasti rohkem kui kaks. Pärastlõunal aga tõuseb Andide jalamilt ülespoole soe õhumass, mis kohtub lumepiirist kõrgemal jääkülma õhuga ning muudab atmosfääri mägede kohal reetlikult ebastabiilseks. Meie piloodid teadsid, et see on üle Andide lendamiseks kõige ohtlikum aeg. Mitte kuidagi polnud võimalik ette ennustada, kus õhukeerised tekkida võiksid, aga kui need meid kätte saaksid, siis pillutaksid need meie lennukit sinna ja tänna nagu puulehekest.

Samas ei saanud me ka Mendozasse jääda. Meie lennuk oli Fairchild F-227, mille olime laenanud Uruguay õhujõududelt. Argentina seadused keelasid võõral sõjalennukil viibida Argentina pinnal kauem kui kakskümmend neli tundi. Kuna aeg hakkas läbi saama, pidid Ferradas ja Lagurara kiirelt vastu

võtma otsuse: kas startida Santiago suunas ja astuda julgelt vastu päraslõunasele taevale või viia Fairchild tagasi Montevideosse ja tõmmata meie puhkusele kriips peale.

Kuni piloodid valikuvõimalusi kaalusid, muutusime meie aina kärsitumaks. Olime oma Tšiili-reisist juba ühe päeva kaotanud ning meid ärritas mõte sellest, et võiksime kaotada veel mõne. Olime julged noored mehed, kartmatud ja ennast täis, ning meile tegi viha, et meie puhkus libiseb käest selle pärast, mis meile paistis nagu pilootide argus. Me ei hoidnud oma tundeid vaka all. Kui piloote lennujaamas nägime, saatsime nende suunas teele pilkeid ja vilesid. Nokkisime nende kallal ja seadsime kahtluse alla nende pädevuse. „Me palkasime teid selleks, et te meid Tšiilisse viiks,” hüüdis keegi, „ja me tahame, et te seda ka teeks!” Pole võimalik öelda, kas meie käitumine mõjutas nende otsust või mitte – paistis, et rahutuks muutis see nad küll –, kuid lõpuks, pärast viimast konsultatsiooni Laguraraga, heitis Ferradas pilgu kannatamatult vastust ootavale rahvahulgale ning teatas, et lendame Santiagosse. Võtsime selle uudise vastu lärmakalt juubeldades.

Viimaks väljus Fairchild Mendoza lennujaamast kohaliku aja järgi kaheksateist minutit kaks läbi. Kõrgust võttes pööras lennuk järsult vasakule ja peagi sõitsime lõunasse, meist paremal, läänepoolsel silmapiiril kõrgumas Argentina Andid.

Lennuki parempoolsetest akendest imetlesin ma mägesid, mis söötsid meie alla jäävast kuivast platoost üles nagu must miraaž, nii kõledad ja suursugused, nii hämmastavalt avarad ja hiiglaslikud, et juba ainuüksi nende nägemine pani mu südame pekslema. Hiiglaslikku lainetavasse, kilomeetritena laiuvasse aluskivimisse juurdununa söötsid nende mustad harjad tasandikelt kõrgustesse, üks tipp teise kõrval, moodustades justkui tohutu linnusemüüri. Ma ei olnud poeetiliste kalduvustega noormees, kuid selles, kuidas need mäed liikumatult omal kohal seisisid, tundus olevat mingisugune ähvardus ning oli võimatu mitte mõelda neist kui millestki elavast, kel on oma mõistus ja süda ning juurdlev teadvus. Pole siis ime, et vanaaja

inimesed pidasid neid mägesid pühapaigaks, taeva lävepakuks ja jumalate elupaigaks.

Uruguay on väga lage maa ja minu teadmised – nagu ka paljudel mu sõpradel selles lennukis – Andidest või ükskõik millistest mägedest olid piiratud sellega, mida olin raamatutest lugenud. Koolis õppisime, et Andid on maailma kõige pikem mäestik, mis ulatub Lõuna-Ameerikas põhja pool asuvas Venezuelast kuni mandri lõunapoolseima tipuni Tulemaa saartel. Teadsin ka seda, et Andid on kõrguselt teine mäeahelik planeedil: keskmise kõrguse järgi maapinnast on sellest kõrgem vaid Himaalaja.

Ma olin kuulnud, et inimesed rääkisid Andidest kui ühest Maa suurimast geoloogilisest imest, ning vaade lennukiaknast pani mind sügavalt mõistma, mida selle all mõeldi. Põhjas, lõunas ja läänes laiusid mäed nii kaugale, kui silm seletas, ning kuigi nad olid kilomeetrite kaugusel, lasid nende kõrgus ja mass neil ületamatutena paista. Õigupoolest – mis meisse puutus, siis seda nad olidki. Meie sihtkoht Santiago asus Mendozast peaaegu otse läänes, kuid see Andide piirkond, mis neid kaht linna lahutab, on üks mäeaheliku kõige kõrgemaid ja sellesse kuuluvad mõned maailma kõrgeimad mäed. Kusagil seal oli näiteks Aconcagua, kõrgeim mägi läänepoolkeral ja üks seitsmest kõige kõrgemast meie planeedil. Oma 6961 meetri kõrgusel asuva tipuga jääb ta Everestile alla vaid 1890 meetriga ning hiiglaslikud on ka tema naabrid, kelle hulka kuuluvad 6705 meetri kõrgune Mercedario ja 6570 meetri kõrgune Tupungato. Nende hiiglaste kõrval on ka teisi suursuguseid tippe, mille kõrgus jääb 4800 ja 6100 meetri vahele ning millele keegi selles metsikus piirkonnas pole vaevunud isegi nime andma.

Selliste tee peale jäävate tippude puhul polnud võimalustki, et Fairchild, mille maksimum lennukõrgus on 6860 meetrit, saaks hõlpsalt otse idast läände Santiagosse sõita. Selle asemel olid piloodid võtnud kursi, mis viiks meid Mendozast umbes 160 kilomeetrit lõunasse Planchóni mäekuruni – kitsa koridorini läbi mägede –, mis oli piisavalt madal, et lennuk sealt

üle lennata saaks. Me lendame piki Andide idapoolseid jalameid nii, et mäed jäävad meist kogu aeg paremale, kuni jõuame mäekuruni. Seejärel pöörame läände ja sõelume mägede vahelt läbi. Lend peaks kestma umbes poolteist tundi. Peaksime enne pimedat saabumist Santiagosse jõudma.

Reisi esimesel poolel oli taevas selge ja vähem kui tunniga olime jõudnud Planchóni mäekuru vahetusse lähedusse. Ma muidugi ei teadnud selle kuru nime ega ka mingit muud lennufotot. Kuid ma panin paratamatult tähele, et pärast kilomeetrite viisi lendamist nii, et mäed paistsid kogu aeg läänepoolsel silmapiiril, olime pööranud läände ja lendasime nüüd otse mäeaheliku südamesse. Ma istusin lennukis vasakul pool akna all ja kui ma välja vaatasin, paistis, nagu kargaks lame ilmetu maastik maast püsti, moodustaks kõigepealt järsud mäejalamid ning seejärel viskuks ülespoole ja painduks aukartust äratavateks tõeliste mägede käärudeks. Haiuimelaadsed mäeharjad kerkisid ülespoole nagu taevasse tõusvad mustad purjed. Ähvardavad tipud söötsid kõrgustesse nagu hiiglaslikud odaotsad või murdunud kirveterad. Kitsad jäised orud lõikusid järskudesse nõlvadesse, moodustades sügavaid siuglevaid lundtäis koridore, mis kuhjusid ja murdusid üksteise peale, luues metsiku, lõputu jää ja kivimite labürindi. Lõunapoolusel oli talv asendunud varakevadega, kuid Andides langesid temperatuurid endiselt alla miinus 35 kraadi ning õhk oli kuiv nagu kõrbes. Ma teadsin, et laviinid, lumetormid ja tapvad tuuleiilid olid siin mägedes tavaline nähtus ning et eelmine talv oli olnud üks kõige karmimatest dokumenteeritud talvedest, mil mõnes paigas sadas maha lausa paarisaja meetri jagu lund. Ma ei näinud mägedes mitte mingisuguseid värve, ainult tuimi musti ja halle laiike. Polnud pehmust ega elu, olid ainult kivid ja lumi ja jää ning kui ma alla selle järsu metsikuse poole vaatasin, ajas mind naerma kõigi nende ülbus, kes olid kunagi arvanud, et inimesed on maa peremehed.

Aknast välja vaadates märkasid, et tekkima hakkas udu, ja seejärel tundsin õlal kellegi kätt.